

Давлат харидлари тизимида электрон савдоларнинг аҳамияти

Р.Р.Хамдамова
ТМИ

Аннотация: Мақолада давлат харидлари тизимида шикоят қилиш, шикоятларни кўриб чиқиш ҳамда тегишли қарор қабул қилиш тартиби ёритилган.

Калит сўзлар: давлат хариди тизимида шикоят, комиссия, комиссия баёни

The importance of electronic sales in the public procurement system

R.R. Xamdamova
Tashkent Institute of Finance

Abstract: The article describes the procedure for filing a complaint in the public procurement system, reviewing complaints and making relevant decisions.

Keywords: complaint, commission, commission statement in the state procurement system

Электрон давлат харидлари - бу ахборот-коммуникация технологияларидан фойдаланган ҳолда давлат харидларини амалга ошириш шаклидир. Электрон давлат харидлари жараёнидаги харид қилиш тартиб-таомилларини ўтказишда давлат харидларининг субъектлари ҳамкорлигини таъминлайдиган ташкилий, ахборотга оид ва техник ечимларнинг дастурий мажмуи бўлмиш давлат харидларининг электрон тизимида амалга оширилади.

Электрон давлат харидларида иштирок этиш учун корпоратив буюртмачи ва иштирокчилар операторнинг воситачилик йиғимини ва томонларнинг закатини, бюджет буюртмачиси операторнинг воситачилик йиғимини ҳисоб-китоб-клиринг палатаси (ХККП)даги шахсий ҳисобварақларига ўтказадилар. Бюджет буюртмачиси электрон давлат харидларида иштирок этиш учун закатни ХККПга ўтказиши талаб этилмайди.

Давлат буюртмачиси ва иштирокчилар электрон давлат харидларидаги иштирокларини электрон рақамли имзолардан (ЭРИ) фойдаланган ҳолда амалга оширади. Давлат буюртмачиси ва иштирокчининг ЭРИдан фойдаланиб давлат

харидларининг электрон тизими орқали тузган давлат харидлари тўғрисидаги шартномалари ҳақиқий ҳисобланади.

Бюджет буюртмачилари эълон ёки оферта бўйича Молия вазирлигининг давлат молиясини бошқариш ахборот тизими (ДМБАТ) томонидан банд қўйилган суммасининг, шунингдек, уларнинг ХККПдаги ҳисобварақларида операторнинг воситачилик йиғими суммасининг етарли миқдори мавжуд бўлган тақдирда, электрон давлат харидларида иштирок этадилар.

Корпоратив буюртмачилар ва иштирокчилар, уларнинг ХККПдаги ҳисобварақларида давлат харидларининг электрон тизими операторининг воситачилик йиғими ва томонларнинг закалати суммасини тўлаш учун етарли бўлган аванс тўловини ўтказгандан сўнг электрон давлат харидларида иштирок этадилар.

Бюджет буюртмачиси томонидан шахсий кабинет орқали аукцион, танлаш ва тендер ўтказилиши тўғрисидаги эълон жойлаштирилиб ёки электрон дўконда иштирокчининг офертаси танланиб, давлат харидларининг электрон тизими электрон давлат харидлари яқунларига кўра тузиладиган шартномавий мажбуриятларни бажариш учун молиялаштириш манбаларини инобатга олган ҳолда керакли суммага банд қўйиш тўғрисидаги ахборотни ДМБАТдан олгандан сўнг ушбу эълонни ёки танланган оферта бўйича нархлар сўрови механизмини фаоллаштиради.

Аукцион иштирокчиси закалати бошқа иштирокчи томонидан ундан кўра пастроқ нархдаги таклиф берилгунга қадар банд қилиб қўйилади.

Электрон дўкон иштирокчиларининг закалати ғолиб аниқлангунга қадар оператор томонидан банд қилиб қўйилади. Электрон дўкон ва аукцион ўтказишда корпоратив буюртмачи ва давлат харидлари ижрочисининг киритган закалатлари шартнома бўйича мажбуриятлар тўлиқ бажарилган ёки белгиланган тартибда бекор қилингунга қадар банд қилиб қўйилади.

Корпоратив буюртмачилар ва иштирокчилар ХККПдаги шахсий ҳисобварақларига электрон дўконда иштирок этишдан олдин иштирокчининг офертаси қийматининг 3 фоизи миқдорида; аукционда иштирок этишдан олдин аукционнинг бошланғич нархидан 3 фоиз миқдорида закалат ўтказадилар.

Давлат буюртмачиси томонидан танлаш ёки тендер ўтказишда иштирокчилар томонидан закалат киритиш зарурати ҳамда киритиладиган закалат миқдори харид комиссияси томонидан белгиланади. Иштирокчиларнинг закалати оператор томонидан ғолиб аниқлангунга қадар банд қилиб қўйилади.

Танлаш ёки тендер ғолибининг закалати шартнома тузилгунга қадар банд қилиб қўйилади. Бунда ғолиб шартнома тузишни рад этган тақдирда, унга закалат суммаси қайтариб берилмайди.

Танлаш ёки тендер бўйича харид қилиш ҳужжатларида назарда тутилган ҳолларда ижрочининг киритган закатли шартнома бўйича мажбуриятлар тўлиқ бажарилган ёки белгиланган тартибда бекор қилинганга қадар банд қилиб қўйилади.

Заказат миқдори танлашни ўтказишда товар (иш, хизмат) қийматининг 1-3 фоизи, тендер ўтказишда эса 1-5 фоизи доирасида белгиланишига йўл қўйилади. Бунда харид комиссияси иштирокчиларга нисбатан таклифларнинг гаров ёки кафолат тарзида ёхуд қонунчиликда назарда тутилган бошқа усулда таъминланиши зарурлиги тўғрисидаги талабни белгилашга ҳақли.

Оператор томонидан давлат буюртмачиси ва иштирокчилардан ундириладиган воситачилик йиғими миқдори ваколатли орган томонидан белгиланади ва барча операторлар учун ягона ҳисобланади.

Оператор ҳисоб-китобларни ташкил этиш, ҳисобини юритиш, ҳамда корпоратив буюртмачилар ва иштирокчиларнинг шартномавий мажбуриятлари бажарилишини таъминлаш мақсадида операторга хизмат кўрсатувчи банкда ҲҚКП учун алоҳида иккиламчи банк ҳисобварағини очади.

Оператор шартномавий мажбуриятлар бажарилишини таъминлаш ва алоҳида ҳисобини юритиш бўйича корпоратив буюртмачилар ва иштирокчилар учун ҲҚКПда алоҳида ҳисобварақ очади.

Молия вазирлиги бюджет буюртмачиларининг ҳисоб-китобларини ташкил этиш, шартнома бўйича мажбуриятлари бажарилиши ҳисобини юритиш ва таъминлаш мақсадида оператор учун Молия вазирлигининг ахборот тизимида шахсий ғазна ҳисобварақлари очади ва унга ушбу ҳисобварақлардаги маблағларни бошқариш учун рухсат беради.

Оператор бюджет буюртмачиларига ҳисобни алоҳида-алоҳида юритиш ва шартнома бўйича мажбуриятлар бажарилишини таъминлаш учун ҲҚКПда ҳисобварақлар очади.

Давлат харидларининг электрон тизими автоматик режимда қуйидагиларни амалга оширади:

- давлат буюртмачиси ва иштирокчига киритилган аванс суммасига мувофиқ ҳар бир лот бўйича электрон давлат харидларидан фойдаланиш имкониятини яратиш;

- электрон давлат харидларини ўтказиш;

- иштирокчиларни аниқлаш ва шартномани шакллантириш;

- электрон давлат харидлари иштирокчиларининг таклифларини Давлат солиқ қўмитаси, Молия вазирлиги, Қурилиш вазирлиги, Адлия вазирлиги маълумотлар базаларига интеграциялашуви орқали баҳолаш учун зарур бўлган маълумотлар билан давлат буюртмачиси ва харид комиссиясини таъминлайди.

Операторлар маълумотлар базаларининг электрон ҳамкорлиги орқали Давлат солиқ қўмитаси, Молия вазирлиги, Қурилиш вазирлиги, Адлия вазирлиги ва бошқа манфаатдор вазирликлар ва идоралар билан электрон ҳужжатлар айланмасини ҳамда давлат харидларини ташкил этиш учун зарур бўлган ахборот алмашинувини таъминлайди.

Электрон давлат харидларининг якунига кўра давлат харидларининг электрон тизими томонидан автоматик равишда намунавий шакл асосида шартнома шакллантирилади ва шартнома томонларининг шахсий кабинетларига юборилади, шунингдек, тузилган шартномалар электрон реестрига киритиш орқали рўйхатдан ўтказилади.

Оператор тузилган шартномалар бўйича ахборотни Молия вазирлиги ва операторнинг маълумотлар базалари электрон ҳамкорлиги орқали Молия вазирлигига юборади. Молия вазирлиги шартномалар тузилганлиги тўғрисидаги ахборотни қабул қилгандан сўнг бюджет буюртмачиларининг шартномаларини бир иш куни мобайнида автоматик тартибда ДМБАТда рўйхатдан ўтказди ёки ҳисобга олади, шунингдек, электрон дўкон ёки аукцион орқали тузилган шартнома суммасини ҲҚКПга ўтказиб беради.

Бюджет буюртмачиси танлаш ёки тендер натижасида тузилган шартнома бўйича тўловларни ҲҚКПдаги шахсий ҳисобварақларидан фойдаланмаган ҳолда амалга оширади. Бунда олдиндан тўлов шартлари шартномада назарда тутилади.

Корпоратив буюртмачилар электрон дўкон ёки аукцион натижасида тузилган шартнома бўйича тўловларни тўлиқ ҳажмда амалга ошириш учун ушбу шартнома давлат харидларининг электрон тизимида рўйхатга олинган пайтдан бошлаб ўн иш куни мобайнида ўзларининг ҲҚКПдаги ҳисобварағига маблағларни ўтказадилар. Бунда закат шартнома бўйича тўлов суммасига қўшиб ҳисобланиши мумкин.

Корпоратив буюртмачилар танлаш ёки тендер натижасида тузилган шартнома бўйича тўловларни ҲҚКПдаги шахсий ҳисобварақларидан фойдаланмаган ҳолда амалга оширади. Агарда корпоратив буюртмачи электрон дўкон ёки аукцион орқали тузилган шартномада белгиланган муддатда тўловни амалга оширмаса, унинг закати бир иш кунида ижрочининг ҲҚКПдаги тегишли ҳисобварағига ўтказилади.

ҲҚКП давлат буюртмачисидан электрон дўкон ёки аукцион орқали тузилган шартнома бўйича тушган тўлов суммасини банд қилиб қўяди ва маблағлар тушган кундан кейинги иш кунидан кечиктирмасдан бу ҳақида ижрочига хабарнома юборади. Мазкур хабарнома ижрочига товарларни (ишларни, хизматларни) етказиб бериш учун асос бўлиб хизмат қилади.

Ижрочи ҲҚКП томонидан маблағ тушганлиги тўғрисидаги хабарнома юборилишидан олдин товарларни (ишларни, хизматларни) етказиб берган

тақдирда, давлат буюртмачиси томонидан қабул қилинган товарлар (ишлар, хизматлар) бўйича тўлов амалга оширилмаслиги билан боғлиқ хатарлар ижрочининг зиммасида бўлади.

Корпоратив буюртмачи электрон дўкон ёки аукцион орқали тузилган шартнома асосида товарни (ишни, хизматни) тўлиқ қабул қилганидан кейин уч иш куни мобайнида бу тўғрисидаги ахборотни ўзининг шахсий кабинетидан фойдаланган ҳолда операторга юборишга мажбур.

Бюджет буюртмачиси электрон дўкон ёки аукцион орқали тузилган шартнома асосида товарни (ишни, хизматни) тўлиқ қабул қилгандан сўнг уч иш куни мобайнида бу тўғрисидаги ахборотни бюджет ташкилотларининг ҳисоби ва ҳисоботлари автоматлаштирилган тизимининг дастурий комплекси орқали ДМБАТга киритишга ва юборишга мажбур.

ДМБАТ бюджет буюртмачисининг шартнома асосида товарни (ишни, хизматни) қабул қилганлиги тўғрисидаги ахборотни олгандан кейин уни бир иш куни мобайнида маълумотлар базаларининг электрон алмашинуви орқали операторга юборади.

Оператор товарлар (ишлар, хизматлар) электрон дўкон ёки аукцион орқали тузилган шартнома бўйича тўлиқ ҳажмда етказилганлиги ҳақидаги маълумотни олгандан сўнг бир иш куни давомида:

– электрон тўлов топшириқномасини шакллантиради ва ДМБАТга юборади, у эса тўлов топшириқномасини олгандан сўнг бир иш куни давомида бюджет буюртмачиларининг пул маблағларини ижрочига юборади;

– электрон тўлов топшириқномасини шакллантиради ва операторга хизмат кўрсатувчи банкка юборади, у эса тўлов топшириқномасини олгандан сўнг бир иш куни мобайнида корпоратив буюртмачиларнинг маблағларини ижрочига юборади;

– ижрочининг закатига қўйилган бандни бекор қилади ва тегишли шахсий ҳисобварағига қайтаради;

– закатни банддан ечади ва корпоратив буюртмачининг тегишли шахсий ҳисобварағига қайтаради, бундан закат шартнома бўйича тўлаш суммасига қўшиб ҳисобланган ҳоллар мустасно;

– электрон дўкон ёки аукцион орқали тузилган шартнома бўйича мажбуриятларнинг бажарилганлиги ҳақидаги маълумотни давлат харидларининг электрон тизимига жойлаштиради.

Оператор танлаш ёки тендер натижасида шартнома тузилганидан сўнг бир иш куни давомида закатни банддан ечади ва уни ижрочининг тегишли шахсий ҳисобварағига қайтаради.

Корпоратив буюртмачи томонидан ўтказилган танлаш ёки тендерда иштирокчилар ва ижрочи томонидан киритилган закат шартнома

тузилганидан сўнг оператор томонидан бир иш куни давомида банддан ечилади ва уларнинг тегишли шахсий ҳисобварағига қайтарилади.

Агар танлаш ёки тендер бўйича харид қилиш ҳужжатларида ижрочининг киритган закалати шартнома бўйича мажбуриятлар тўлиқ бажарилган ёки белгиланган тартибда бекор қилингунга қадар банд қилиб қўйилишини назарда тутувчи талаб белгиланган бўлса, закатат ушбу талаблар бажарилгунга қадар банддан ечилмайди.

Электрон дўкон ёки аукцион орқали тузилган шартнома бўйича етказиб бериш муддати тугагандан сўнг товарлар (ишларни, хизматлар) етказиб берилганлиги ҳақидаги маълумот мавжуд бўлмаса, давлат харидларининг электрон тизими бир иш куни мобайнида автоматик режимда давлат буюртмачиси ва Молия вазирлигини хабардор қилади.

Давлат буюртмачиси томонидан электрон дўкон ёки аукцион орқали тузилган шартнома бўйича товарлар (ишлар, хизматлар) етказиб берилганлиги ҳақидаги маълумот тақдим қилинмаганда, ХҚКП ушбу шартнома бўйича товарлар (ишлар, хизматлар)ни етказиб бериш муддати тугагач уч иш кунидан сўнг:

✓ бюджет буюртмачиларнинг шартнома бўйича маблағларига суд ёки Давлат харидлари соҳасидаги шикоятларни кўриб чиқиш бўйича комиссиянинг тегишли қарори қабул қилингунга ёки шартнома бекор қилингунга қадар банд қўяди;

✓ корпоратив буюртмачи томонидан ушбу шартнома бўйича киритилган маблағлардан бандни бекор қилади, бундан закатат суммаси мустасно;

✓ корпоратив буюртмачи ва ижрочининг закататига суд ёки Давлат харидлари соҳасидаги шикоятларни кўриб чиқиш бўйича комиссиянинг тегишли қарори қабул қилингунга ёки шартнома бекор қилингунга қадар банд қўяди;

✓ бажарилмаган шартномалар бўйича маълумотларни Молия вазирлигига юборади.

✓ ХҚКП суднинг қонуний кучга кирган қарори ёки Давлат харидлари соҳасидаги шикоятларни кўриб чиқиш бўйича комиссия қарори асосида закататни банддан ечишни ва (ёки) тегишли ҳисобвараққа ўтказишни амалга оширади.

Бунда ХҚКП ижрочининг закатати бюджет буюртмачисига ўтказилиши тўғрисидаги суднинг қонуний кучга кирган қарори ёки Давлат харидлари соҳасидаги шикоятларни кўриб чиқиш бўйича комиссия қарори асосида закататни бюджет буюртмачисининг бюджетдан ташқари тегишли ҳисобварағига ўтказишни амалга оширади.

Операторнинг воситачилик йиғими давлат харидларининг якунларига кўра битимнинг ҳақиқий суммасидан келиб чиқиб давлат буюртмачиси ва

иштирокчининг аванс тўловларидан давлат харидларининг электрон тизими томонидан ушлаб қолинади.

Иштирокчиларнинг ва корпоратив буюртмачиларнинг банди бекор қилинган маблағлари уларнинг топшириқларига асосан бошқа электрон давлат харидларида аванс тўловлари сифатида фойдаланилиши мумкин ёки уларга хизмат кўрсатадиган банклардаги ҳисобварақларига қайтарилади.

Фойдаланилган адабиётлар

1. Ўзбекистон Республикасининг 22.04.2021 йилдаги “Давлат харидлари тўғрисида”ги ЎРҚ-684-сон Қонуни

2. Вазирлар Маҳкамасининг 2022 йил 20 майдаги 276-сон қарори билан тасдиқланган “Давлат харидларини амалга ошириш билан боғлиқ тартиб-таомилларини ташкил этиш ва ўтказиш тартиби тўғрисида”ги Низом

3. O‘roqov U.Yu. Davlat xaridi. O‘quv qo‘llanma.T.:«Nihol print» ОК, 2022. 200 б.

4. У.Ўроқов, Э.Шодмонов, Д.Бобобекова. Давлат харидларини бошқариш. Т.-2022 й.

5. У. Ўроқов. Давлат харидлари тизими: кеча ва бугун. «Бозор, пул ва кредит» журнали, 8-сон, 2018 й.

6. У.Ўроқов. Давлат харидлари тизимида электрон харидлар ҳажмини ошириш масалалари. “Замонавий молиянинг миллий ва халқаро долзарб масалалари”. Халқаро илмий-амалий конференция материаллари тўплами. ТМИ, 2021 йил 20 май

7. Ўроқов У.Ю. Чинқулов Қ.Р. Ўзбекистонда давлат харидларининг такомиллашувининг ҳуқуқий асослари. «Халқаро молия ва ҳисоб» журнали, 2017 йил 8-сон.

8. У.Ўроқов. Ўзбекистонда давлат харидлари тизимини такомиллаштириш масалалари. “Ўзбекистонда давлат харидлари тизимини такомиллаштириш масалалари” мавзусидаги олий ўқув юртлараро илмий-амалий конференция материаллари тўплами. ТМИ, 2014 йил 13декабрь

9. У.Ўроқов. Ҳазначилик тизимида бюджет маблағларидан самарали фойдаланиш масалалари. “Худудлар молиявий салоҳиятини юксалтиришда хизмат кўрсатиш соҳасининг аҳамияти” мавзусидаги республика илмий-амалий конференция материаллари тўплами.ТМИ, 2017 йил

10. У.Ўроқов. Бюджет маблағларидан самарали фойдаланишни таъминлаш йўллари. “Худудлар молиявий салоҳиятини юксалтиришда хизмат кўрсатиш соҳасининг аҳамияти” мавзусидаги республика илмий-амалий конференция материаллари тўплами.ТМИ, 2017 йил 12 апрель

11. N Xaydarov. Soliqlar va soliqqa tortish masalalari. O 'quv qo 'llanma. Toshkent: Akademiya, 2007
12. Т.С. Маликов, Н.Х. Хайдаров. Молия: умумдавлат молияси. Тошкент:«IQTISOD-MOLIYA, 2009
13. A.V. Vaxabov, Sh. A. Tashmatov, N.X. Xaydarov, A.V.Vaxabov. Moliyaviy savodxonlik asoslari: o'quv qo'llanma/-Toshkent- 2013
14. Хайдаров Н., Т. Маликов - Бюджет: тизими, тузилмаси, жараёни. Ўқув қўлланма, 2007
15. Т.С. Маликов, Н.Хайдаров. Финансы: государственные финансы. Учебное пособие. Экономика и финансы. Ташкент. 2009
16. Н. Хайдаров. Давлат молиясини бошқариш. Т.:«Академия, 2005
17. Н.Хайдаров. Сравнительный анализ основных макроэкономических показателей Республики Узбекистан. Международная научно - практическая конференция «Процессы цифровой трансформации в экономике, финансах и управлении в условиях пандемии». Казань – Ташкент, 4 мая 2022 г.
18. N. Xaydarov. Issues of enhancing the quality of doctoral education at higher education institutions: European Experience and practices of joint project in higher education reform process in Uzbekistan. Vita Color T.: 2014
19. U.Y.O'roqov, M.B.Moyliyev. Mamlakat investitsiya jozibadorligini oshirish orqali xalqaro kapitalni jalb qilish masalalari. Science and Education, 2022
20. Uchqun Yunusovich Urokov, Zulayho Abdujobir Qizi Tursunova. Actual issues in the management of external debt. Science and Education, 2022. № 12
21. Uchqun O'roqov, Javohir Yomg'Irov. Davlat xaridlarini tashkil etish modellari: afzalliklari va kamchiliklari. Science and Education, 2022. № 12
22. У.Ю.Уроков. Узбекистонда давлат харидларининг такомиллашувининг ҳукукий асослари.«Халқаро молия ва ҳисоб» журнали. 2017
23. У.Уроков. Бюджет маблағларидан самарали фойдаланишни таъминлаш йуллари.2017
24. У.Ю. Уроков. К, ишлок хужалиги субъектларини солиқ имтиёзлари орқали рағбатлантириш. Иқтисодиёт ва таълим, 2015
25. У.Уроков. Маҳаллий бюджетлар мустақиллигини оширишга оид назарий қарашлар. "Узбекистоннинг халқаро молия тизимида интеграциялашувни кучайтириш йуллари" мавзусидаги республика илмий-амалий конференция. ТМИ. 2020
26. У.Уроков. Маҳаллий бюджетлар молиявий барқарорлигини белгиловчи курсаткичлар. 2020.
27. У.Ю Уроков, К.Р. Чинкулов. Узбекистонда давлат харидларининг такомиллашувининг ҳукукий асослари. «Халқаро молия ва ҳисоб» журнали, 2017

28. У.Уроков. Мах,аллий бюджетлар мустакиллигини оширишнинг устувор йуналишлари. Science and Education, 2022. № 6

29. У.Ўроқов. Бюджет маблағларидан самарали фойдаланишни таъминлаш йўллари. 2017